

İKTİSADİ PERSPEKTİFTEN KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Dr. Hasan Alp ÖZEL*

ÖZET

Küreselleşme süreci spordan siyasete, ekonomiden sanata geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Küreselleşme günümüzde de devam eden dinamik bir süreç olmasından dolayı, hayatımızın her alanında günden güne daha çok hissedilmekte ve küreselleşmeye yönelik çalışmalar hızlanarak devam etmektedir. Bu çalışmada küreselleşme kavramı kendine öz birleşenleriyle ele alınmıştır. Çalışmanın amacına yönelik olarak küreselleşme kavramı, ekonominin küreselleşmesi ile sınırlı tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ekonomik Küreselleşme, Küreselleşme Tarihi, Küreselleşmenin Dinamikleri, Küreselleşmeye Farklı Yaklaşımlar

ABSTRACT

THE CONCEPT OF GLOBALIZATION AND ITS DEVELOPMENT FROM THE ECONOMIC PERSPECTIVE

Process of globalization encompasses a wide range of environment from sports to politics and economy to arts. As globalization is a dynamic process that still continuous even today, it is felt mostly in every part of our lives day by day and efforts towards globalization go on fast. The concept of globalization is discussed with its essential components in the study. However, the concept of globalization was restricted to globalization of the economies for the purposes of the study.

Key Words: Globalization, Economic Globalization, History of Globalization, Dynamics of Globalization, Different Approach Over Globalization

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

GİRİŞ

Küreselleşmenin temeli önemli ölçüde sayani devrimine dayanmaktadır. Ancak günümüzde ulusal sınırların belirsizleşmesiyle küreselleşme geçmişte olduğundan çok daha fazla hissedilmektedir. Hızla gelişen teknoloji firmaların üretim, dağıtım ağlarında önemli avantajlar getirmiştir. Özellikle 1980'den itibaren uluslararası ekonomik kuruluşlarında telkinleriyle ülkeler ulusal ekonomi politikalarını küresel rekabete göre oluşturmaya başlamışlardır. 1990'dan itibaren meydana gelen uluslararası siyasi gelişmeler ise uluslararası ekonomiye yeni boyutlar kazandırmıştır. Çokuluslu şirketlerin ekonomideki ağırlığının artmasıyla ülkeler daha serbest ekonomi politikaları uygulamaya başlamıştır.

I. KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Günümüz ekonomik sisteminde ülke ekonomilerinin çeşitli düzeyde birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ulusal ekonomiler endüstrileri, hizmet sektörleri, gelir ve istihdam düzeyleri, hayat standartları gibi çeşitli yönleriyle ticaret ortaklarından etkilenmektedir. Ulusal ekonomi politikaları, diğer ülkelerin ekonomilerinden bağımsız şekillenmemektedir (Carbaugh, 2005:2-3).

Küreselleşme, farklı kültürler, farklı coğrafyalar arasında bir bağ kurulması, iletişimin güçlenmesi ve dünyanın küçülmesidir (Giddens, 1994:64). Küreselleşme, üretimdeki kapitalist ilişkilerinin yayılması, dünya ekonomik sisteminde karşılıklı uluslararası bağımlılığın artması anlamına gelmektedir (Vandenbroucke, 1998:7). Bu bağlamda küreselleşme kavramı, ulusal olduğu kadar uluslararası politikaların şekillenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır (Iversen ve Cusack, 2000:345-346).

Küreselleşme, üretimin, dağıtımın, mal ve hizmet kullanımının dünya ekonomisiyle bütünleşmesidir. Küreselleşme süreci ise sermaye ve emek akışkanlığının hızlanması, dünya ticaretinin genişlemesidir (Otsubo, 1996:1). Glyn ve Sutcliffe, küreselleşme sürecinde dünya ticaretinde karşılıklı bağımlılığın arttığını savunmaktadır (Glyn ve Sutcliffe, 1992:77). Küreselleşme süreci ulusal sınırların önemini yitirdiği, işgücü, sermaye, mal ve hizmet dolaşımı önündeki engellerin kaldırıldığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Grant, 1998:4). Küreselleşme temelde, sadece dünya çapında mal ve hizmet ticareti önündeki ulusal sınırların kaldırılmasını değil, aynı zamanda sermaye hareketlerinin, teknolojinin, insanların, bilgi ve fikirlerin önündeki ulusal engellerin kaldırılması sürecini de ifade etmektedir (Intriligator, 2004:486).

Küreselleşme, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda bir bütünleşme ve benzeşmeye neden olmaktadır (Köse, 2003:3). Sonuç olarak küreselleşme süreci hayatımızın her alanını etkilemektedir (Halloran, 2003:42). Küreselleşme mal, hizmet, sermaye, emek ve bilgi hareketliliğini arttırırken, yeni pazarlar ve mevcut pazarlara ucuz girdiler sağlanması gibi çeşitli fırsatlar da sunmaktadır (Jacoby ve Meunier, 2010:229).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), küreselleşmeyi ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlardaki ortak değerlerin dünya çapına yayılması olarak tanımlamaktadır (DPT, 2000:3). Küreselleşmenin sadece ekonomik boyutunu ele aldığımızda ise en genel kullanımıyla küreselleşmeyi mal ve hizmetlerin, üretim faktörlerinin, teknolojinin ve finans kaynaklarının dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, serbest piyasa koşulları altında ülke ekonomilerinin giderek bütünleştiği bir süreç olarak tanımlamak mümkündür.

II. KÜRESELLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Küreselleşmenin başlangıç tarihi konusunda bir fikir birliği bulunmamakla birlikte öne çıkan görüşün küreselleşmenin sanayi devrimiyle başladığı yönünde olduğunu söylemek mümkündür. Sanayi devrimiyle başlayan küreselleşme üç temel aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama sanayi devrimiyle i. Dünya Savaşı arasında kalan dönemi kapsamaktadır (Bordo vd, 2010:227). Küreselleşmenin ikinci aşaması i. Dünya Savaşı ve ii. Dünya Savaşı arasında kalan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde meydana gelen büyük savaşlar ve 1929'da meydana gelen ekonomik kriz sonucunda, ülkelerin daha korumacı iktisat politikalarına yöneldiği görülmektedir (Bairoch ve Kozul-Wright, 1996:4-6). Küreselleşmenin üçüncü aşaması ise ii. Dünya Savaşı'nın bitimiyle başlamıştır. Günümüz ekonomik sisteminin temellerinin ii. Dünya Savaşı sonrasında olduğu görülmektedir (Fioretos, 2010:384). ii. Dünya Savaşı'ndan sonra, gelişmiş ülkeler ulusal çıkarlarını koruyarak ve çeşitli sınırlamalar ile ticarete çok taraflılık politikalarını tekrar kurmuştur. Çeşitli politikaları içeren müdahaleler ekonomik açıklığın düzenlenmesini oluşturmuştur. Buradaki amaç, ekonomik açıklığın yaratabileceği dengesizlikleri bertaraf etmektir. Bu tür politikalar örtük ya da gömülü liberalizm olarak adlandırılmaktadır (Burgoon, 2010:435). Son yirmi yıldaki ticari ve finansal serbestleşme süreci ise küreselleşme sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır (Ter-Minassian, 2007:5). Gelişen teknoloji ve ucuzlayan maliyetlerin de etkisiyle, dünya ticaret hacminde meydana gelen hızlı artış ve çokuluslu şirketler aracılığıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yüksek miktarlara ulaşması, küreselleşme sürecini geçmişte hiç olmadığı kadar hızlandırmıştır (Selamoğlu, 2000:52).

III. KÜRESELLEŞMEYE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Küreselleşme süreci içerisinde, bazı sosyal kesimler bu sürecin nimetlerinden yararlanırken, bazı sosyal kesimler küreselleşme sürecinden olumsuz etkilenmektedir. Bu durum, küreselleşme süreci hakkında farklı görüşlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu görüşleri küreselleşme taraftarları, küreselleşme karşıtları ve küreselleşmeye ılımlı bakanlar olarak üç temel gruba ayırmak mümkündür.

A. Küreselleşme Taraftarları

Küreselleşme taraftarlarına göre, küreselleşme tamamen gerçek bir olgudur ve küreselleşmenin sonuçları her alanda görülmektedir. Piyasalar ulusal sınırları aşmaktadır. Bunun sonucu olarak ulus devlet artık eskisi kadar güçlü değildir (Giddens, 2000:21). Küreselleşme, ekonominin farklı parçalarını bir araya getirmektedir. Bu parçaların birbirine uyum sağlamasıyla ekonomi kendi dinamiğini kazanmaktadır. Ekonominin kazandığı bu dinamik her geçen gün ulus devletin kontrolünden daha fazla çıkmaktadır (Adda, 2007:10).

Küreselleşme ekonomik sistemde temel bazı değişiklikler meydana getirmektedir. Bu temel değişimler ulus üstü sermayenin artması ve her ülkenin yeni küresel ürün ve finans sistemine uyum sağlayıp bütünleşmesi, yeni ulus üstü kapitalist bir sınıfın oluşması, ulus üstü organizasyonların artması ve küresel toplumda yeni güç ilişkilerinin ve eşitsizliğin ortaya çıkması olarak sıralanmaktadır (Robinson, 2005:317).

Küreselleşme taraftarlarına göre, küreselleşme süreci her ülkeyi çeşitli yollarla etkileyecek bir süreçtir. Bu sürecin karşısında yer almak imkansızdır (İlgaz, 2000:4). Bu görüşe göre artık, piyasa ekonomisi, politikaların yerini almaktadır. Politikalar, ulusal düzeyde etkili olsa bile, küresel ekonomik hareketleri etkilememektedir (Esgin, 2001:188). Aksine küreselleşme süreci, ulusal politikaları etkilemektedir (Phillips, 1998:4).

Küreselleşme taraftarlarına göre, küreselleşme desteklenmesi gereken bir süreçtir. Küreselleşme dünya geneline yarar getirecektir. Küreselleşme sayesinde ekonomik kaynaklar daha verimli kullanılacak, bu sayede dünya ticaret hacmi artacaktır. Bu durum da ekonomik refahı olumlu yönde etkileyecektir. Küreselleşme süreci içerisinde serbest piyasa mekanizması dinamiklerinin yayılması ideolojik çatışmaların da sonunu getirecektir. Ayrıca küreselleşme, demokratikleşme sürecini de hızlandırmaktadır (Çeken, 2008:82).

B. Küreselleşme Karşıtları

Küreselleşme karşıtlarına göre küreselleşme yeni bir olgu değildir. Bu görüşe göre, ülkeler gelirlerinin ancak ufak bir kısmını dış ticaretten sağlamaktadır. Yapılan dış ticaret ise dünya çapında olmaktan ziyade, komşu ülke ve ülke topluluklarıyla yapılmaktadır. Küreselleşme karşıtlarına göre küreselleşme, refah devletini ortadan kaldırarak devlet harcamalarında kısıntı yapmak isteyen liberal iktisatçıların ortaya attığı bir ideolojidir (Giddens 2000:20-21).

Küresel piyasalar, toplumların farklı kesimlerinde eşitsizliklere neden olmaktadır (Mitterand, 2000:230). Küreselleşme karşıtlarına göre, küreselleşme dünyadaki gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Küreselleşme tarafsız bir şekilde gelişmemektedir. Küreselleşme süreci Avrupa ve Kuzey Amerika dışında kalan birçok topluluk bakımından rahatsız edici bir batılaştırmayı temsil etmektedir (Giddens 2000:26). Küreselleşme karşıtları, belirli bir zümrenin küreselleşmenin nimetlerinden yararlanırken, toplumun diğer bir kısmının yoksullaştığını savunmaktadır (İlgaz, 2000:24). Küreselleşme ile birlikte teknolojik değişim de hız kazanmıştır. Bu değişimden belirli bir kesim önemli kazançlar sağlarken vasıfsız işçilere olan talepte azalma meydana gelmiştir (Krugman, 2001:19).

Küreselleşme süreci, küresel piyasalara açılma kabiliyetinde olan piyasa güçleri ile işçiler, emekliler, çevreciler gibi grupları bünyesinde toplayan sosyal güçler arasındaki gerilimi arttırmaktadır (Rodrik, 1997:16). Küreselleşme karşıtlarına göre küreselleşme, kapitalist ülkelerin ideolojilerini yaymak için kullandığı bir aldatmacadır. Ayrıca küreselleşme, çokuluslu şirketlerin de yardımıyla standartlaştırılmış bir tüketim kültürü yaratmakta, bunun sonucunda da kültürel çeşitlilik yok olmaktadır (İlgaz 2000:4-16).

Tablo 1: Küreselleşme ve Toplumsal Gerilim.

Ülkeler	Küreselleşme ülkelerindeki sosyal gerilimi artırıyor mu?	Küreselleşmenin yararları toplumunuzda eşit olarak dağılıyor mu?
	Evet diyenlerin oranı	Hayır diyenlerin oranı
Endonezya	83.3	88.9
Filipinler	77.3	95.5
Tayland	76.9	92.3
G.Kore	63.2	78.9
Avustralya	60.0	40.0
Japonya	44.4	51.9
Tayvan	36.0	60.0
Singapur	30.8	57.7
Hong Kong	28.6	65.0
Malezya	17.4	77.3

Kaynak: Ömer Özpinar, Ergün Şimşek, "Küreselleşmenin Getirdiği Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri", **Ulu-**

dağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXII, Sayı 2, 2003, s. 6.

Küresel ekonominin nimetlerinden gelişmiş ülkeler yararlanırken, az gelişmiş ülkeler bu nimetlerden uzak kalmaktadır (Kennedy, 1995:59). Tablo 1’de seçilmiş ülkelerde yapılan bir anketin sonuçları gösterilmektedir. Tablo 1’den de görüldüğü gibi anketin uygulandığı ülkelerde yaşayanlar küreselleşmenin yararlarını topluma eşit olarak dağılmadığını düşünmektedir.

C. Küreselleşmeye İlimli Yaklaşımlar

Dönüşümcüler olarak da adlandırılan küreselleşmeye ilimli yaklaşımlar, küreselleşmeyi, ekonomiden kültüre, dünya düzenini yeniden şekillendirecek önemli bir güç olarak görmektedir. Küreselleşmeye ilimli yaklaşımlar, ulus devletin bu süreçte yeni fonksiyonlar kazandığını savunmaktadır (Bozkurt, 2000:23). Bu görüşe göre, küreselleşme süreci sermayenin siyasal, ekonomik ve kültürel alanlara yeni anlamlar ekleyerek dünyayı tek bir pazara dönüştürme sürecidir. Bu görüş, küreselleşme sürecini ortak bir kültüre doğru modern dünyayı yeniden şekillendiren ekonomik, siyasal ve kültürel bir güç olarak görmektedir. Bu görüşü savunanlar, küreselleşme taraftarlarının savunduğu egemen ulus devletin sonunun geldiği ve küreselleşme karşıtlarının savunduğu hiçbir şeyin değişmediği yönündeki görüşlerine katılmamaktadır. Bu görüşün temsilcileri küreselleşme sürecinde diğer her şey gibi ulus devletin de işlevinin değiştiğini savunmaktadır (Esgin, 2001:188-190).

Tablo 2: Küreselleşmenin Kavramlaştırılması: Üç Eğilim.

	Küreselleşme Yandaşları	Küreselleşme Karşıtları	İlimli Küreselleşmeciler
Yeni olan ne	Küresel bir çağ	Ticaret bloklarının artmasına karşılık geçmiş dönemlerden daha zayıf küresel yönetim	Geçmiştekine göre aşırı düzeyde küresel karşılıklı bağlılık
Hakim özellikler	Küresel kapitalizm, küresel yönetim, küresel sivil toplum	Dünya’da 1890’lardan daha az karşılıklı bağlılık	Yoğun ve derin küreselleşme
Ulusal hükümetlerin gücündeki gelişmeler	Geriliyor ve aşınıyor	Güçleniyor ve çoğalıyor	Yeniden inşa ediliyor. Yeniden yapılıyor
Küreselleşmenin itici Gücünün temelleri	Kapitalizm ve Teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modernitenin birleştirici güçleri
Tabakalaşma kalıpları	Eski hiyerarşilerin Aşınması	Giderek artan bir şekilde güney’in marjinalleşmesi	Dünya düzeninin yeniden şekillenmesi
Hakim motifleri	ABD ve Batı kaynaklı kültürün yayılması	Ulusal çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
Küreselleşme kavramının anlamı	İnsani eylem çerçevesinin yeniden düzenlenmesi	Uluslararasılaşma ve bölgeselleşme	Belli bir mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin yeniden düzenlenmesi

Tarifsiz yörünge	Küresel uygarlık	Bölgesel bloklar, uygarlıklar çatışması	Karşılıklı bağlılık: Bir yandan küresel bütünleşme, diğer taraftan parçalanma
Özet	Ulus devletin sonu	Uluslararasılaşma, devletin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletin gücünü ve dünya siyasetini değiştirmekte.

Kaynak: Veysel Bozkurt, “Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar”, **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, Alfa Yayınları, 2000. s. 24.

Barnet ve Cavanagh, dünya çapındaki büyük şirketlerin, ulus devletlerin hareket kabiliyetini sınırlandırmakla beraber, ulus devletlerin küreselleşme süreci içerisinde yok olduğu görüşüne katılmamaktadır. Küreselleşme, ulus devletlere küresel düzenin kurallarına uygun yeni işlevler yüklemektedir (Barnet ve Cavanagh, 1995:6-7).

IV. KÜRESELLEŞMENİN TEMEL DİNAMİKLERİ

Küreselleşme günümüzde de devam eden bir süreçtir. Geçmişten günümüze küreselleşme sürecini etkileyen ve bu süreci hızlandıran etkenleri dört temel başlık altında toplamak mümkündür. Küreselleşmenin temel dinamikleri olarak adlandırılan bu etkiler teknolojiye meydana gelen gelişmeler, dünya politikasına yön veren gelişmeler, ekonomik gelişmeler, çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması olarak sıralanmaktadır. Bu etkiler sayesinde ekonomilerin birbiriyle bütünleşmesinde büyük bir artış yaşanmaktadır. Bu ekonomik bütünleşmeler çerçevesinde ülkeler büyük çaplı ekonomik serbestleşme politikaları uygulamaktadır (Aktan 2004:134).

A. Teknolojik Gelişmeler

Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişim dünyada mesafe kavramını ortadan kaldırmıştır. İletişim, ulaşım ve bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi piyasaların küreselleşmesine hız kazandırmıştır (Bozkurt, 2000:26-27). Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, işletmeler için de yeni imkanlar sunmaktadır (Aykaç vd. 2008:24).

İletişim alanında meydana gelen baş döndürücü gelişmeler ile birlikte dünya tek bir bilgi ağına doğru ilerlemektedir. Bu sayede ülkeler arasındaki sınırlar kaybolmakta, birçok işletme hızlı bir biçimde dünya pazarına girebilme olanağına kavuşmaktadır (İlgaz, 2000:28-29). Kişisel bilgisayarların yaygınlaşması, iletişimin ucuzlaması gibi gelişmeler hem finansal işlemleri hem de üretim ve hizmet sektörünü önemli ölçüde etkilemiştir (Schwartz, 1998:42). Teknolojik gelişmeler ile birlikte altyapıda meydana gelen gelişmeler 19. yüzyılın sonlarında ulaşım maliyetlerinde önemli düşüşlere neden olmuştur. Okyanus ötesi seferler ucuz-

lamış ve hızlanmıştır. Örneğin Atlantik aşırı ilk telgraf kablosu 1866'da döşenmiştir. Bu sayede aylarca süren iletişim, dakikalara düşmüştür. Teknolojide meydana gelen bu gibi gelişmeler sayesinde gerek ulaşım gerekse iletişim maliyetlerinde sürekli bir düşüş sağlanmıştır. 1930'da New York-Londra arası yapılan üç dakikalık bir telefon görüşmesinin maliyeti yaklaşık 250 ABD Doları iken 1960'da bu görüşmenin maliyeti yaklaşık 30 ABD Dolarına kadar düşmüştür (Baldwin ve Martin, 1999:12-13). 1998'de ise bu görüşmenin maliyeti 35 Cent'e kadar gerilemiştir (Bozkurt, 2000:27). İnternet üzerinden yapılan ikili veya çoklu konferans görüşmelerinin ise günümüzde maliyeti çok daha düşüktür.

B. Politik Gelişmeler

II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan "soğuk savaş", dünyayı politik olduğu kadar ekonomik anlamda da kutuplara ayırmıştır. Birinci kutupta, ABD'nin öncülüğünde serbest piyasa ekonomisine dayalı ülkeler yer almaktadır. İkinci kutupta liderliğini Sovyetler Birliği'nin yaptığı, planlamaya dayalı ekonomik yapı ve üçüncü grupta ise, çoğunluğunu batılı ülkelerin eski sömürgelerinin oluşturduğu kısmen serbest piyasa ekonomisi, kısmen ise planlı ekonomiye sahip az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler oluşturmaktadır. 1990'lı yılların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile soğuk savaş eskisi kadar telaffuz edilmemekle birlikte, küreselleşme sözcüğü daha çok kullanılır olmuştur (Eroğlu ve Albeni, 2002:32-33). Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki Doğu Bloku'nun yıkılması sonrasında liberal ekonomi politikalarına olan güven artmış, eski Doğu Bloku ülkeleri serbest piyasa ekonomisi koşullarını oluşturma çabası içine girmiştir (Bozkurt, 2000:27). 1970'lerde hızlanan ekonomik entegrasyon 1989'da komünizmin güç kaybetmesiyle yeni bir süreç girmiştir (Sachs, vd, 1995:1). Sovyetler Birliği'nin dağılması ile dünyada serbest piyasa ekonomisi giderek yaygınlaşmıştır. Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde uygulanan ekonomi programları giderek birbirine benzemektedir (DPT, 2000:3).

C. Çokuluslu Şirketler

Çokuluslu şirketler, genel merkezi belirli bir ülkede olan, bir işletme politikasına göre yönetilen, çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren büyük şirketlerdir. Kuşkusuz, çokuluslu şirketlerin küreselleşme sürecinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmış olan bu şirketler, uluslararası ekonomiye de önemli ölçüde yön vermektedir (Ilgaz, 2000:16).

Küreselleşme, ticaret ile ayrılmaz bir bağ ile bağlıdır. Dolayısıyla küreselleşmeyi iyi yönetebilme yeteneği, ticareti iyi yönetebilme yeteneğini gerektirmektedir (Abdelal ve Meunier, 2010:356). Bu sebepten

dolayıdır ki, küreselleşme ilk olarak çokuluslu şirketlerin faaliyetleriyle duyulmaya başlamıştır (Agnew, 2009:12).

Çokuluslu şirketler küreselleşme sürecinin önemli bir aktörüdür. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi kuruluşların da çokuluslu şirketlerin gelişimi için elverişli hukuki düzenlemeler sağlanması yönünde ulus devletlere çeşitli yönlendirmeler yaptığı görülmektedir. Üretim faktörlerinin temini, yeni pazar stratejilerinin geliştirilmesi, teknolojinin önemli hale gelmesi sonucunda uluslararası ekonomik aktörlerin, ulus devletlerin ekonomik gücünü sınırladığı görülmektedir. Bunun sonucunda da vergiler, sosyal güvenlik uygulamaları gibi devlet merkezli ekonomik uygulamalar çokuluslu şirketlerin beklentileri doğrultusunda uygulanmaya başlanmıştır. Bunun en önemli sebebi ise ulusal ekonomilerin gerek istihdam artışı, gerekse hayat standardının artırılması konularında yabancı sermaye yatırımlarına ihtiyaç duymasıdır (Ateş, 2006:30-31).

Çokuluslu şirketlerin ortaya çıkışıyla birlikte, ekonomik hesaplar ulusal ölçekte değil, uluslararası ölçekte yapılmaya başlanmıştır. Sermaye hareketlerinde de bu şirketler vasıtasıyla gelişmekte olan ülkelere doğru bir akış gerçekleşmiştir (Balkanlı, 2002:15).

D. Ekonomik Gelişmeler

Ekonomik küreselleşme temel olarak iki farklı aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan birincisi ticari serbestlik ikincisi ise finansal serbestliktir (Onur, 2005:129). Ticari serbestleşme, mal ve hizmet ticaretini üzerindeki engelleme ve kontrollerin kaldırılması, uluslararası ticaretin serbest bir şekilde yapılmasını kapsamaktadır. Finansal serbestleşme ise finansal piyasalarının üzerindeki kontrol ve sınırlamaların kaldırılarak, ulusal finans piyasalarının uluslararası piyasalara uyumlu hale getirilmesini kapsamaktadır (Dağdelen, 2004:6).

Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile desteklenen küreselleşme sermayenin hızla yer değiştirmesine olanak sağlamıştır. Meydana gelen teknolojik gelişmeler artık coğrafi uzaklıklardan kaynaklanan olumsuz etkileri ortadan kaldırmaktadır (Dicken, 2007:12).

Kuşkusuz uluslararası mal ticaretinde yaşanan artışta, ulaşım maliyetlerinde meydana gelen düşüşlerin payı önemlidir. Tablo 3'de 1830 ve 1910 yılları arasında seçilmiş malların üretim maliyetleri içerisindeki taşıma maliyetleri gösterilmektedir.

Tablo 3: Seçilmiş Yıllarda Taşıma Maliyetleri, 1830-1910.

	Yıllar
--	--------

	1830	1850	1880	1910
Üretim maliyetinin yüzdesi*				
Buğday	79	76	41	27,5
Pik demir	92	71	33	19
Demirden mamul eşya	27	21	10	6
Pamuk ipliği	11	8,5	3,5	2,5
Pamuk tekstil	9,5	8	4,5	2

Kaynak: Richard E. Baldwin, Philippe Martin, "Two Waves of Globalisation: Superficial Similarities, Fundamental Differences" National Bureau of Economic Research (NBER), **NBER Working Paper No. 6904**, 1999, p.12.

* 800 km'lik mesafe için hipotetik (varsayımsal) ulaşım masrafları

Tabloda buğdaydaki ulaşım maliyetlerinin payının 1830'da %79 iken 1910'da %27,5'e düştüğü görülmektedir. Benzer şekilde demirden mamul eşyalarda 1830'da ulaşımın üretim maliyeti içindeki yeri %27'den 1910'da %6'ya düşmüştür.

1947'den itibaren yapılan anlaşmaları takiben, dünya ticareti önündeki engellerin önemli bir kısmı azaltılmıştır. Dünya ticaretinin önündeki engellerin azaltılmasıyla ticaret hacminde önemli bir artış yaşanmıştır. Dünya ticaret hacmindeki büyüme, dünya üretimindeki büyümeyi geçmiştir. 1950 ile 1994 dönemi arasında dünya üretiminde %10'luk bir artışın dünya ticaret hacminde %16'lık bir artış yarattığı görülmektedir (Cordell ve Breland, 2000:4)

SONUÇ

Küreselleşme temelde ulusal sınırların yok olması ve ülkelerin birbirine giderek artan bir şekilde entegre olmasını içermektedir. Ekonomik anlamda küreselleşmenin başlangıç noktası hakkında bir fikir birliği bulunmazken, öne çıkan görüş sanayi devrimiyle başladığı yönündedir. Küreselleşmenin gelişiminden yarar sağlayan sosyal gruplar olduğu gibi, küreselleşmeden zarar gören sosyal gruplar da bulunmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni küreselleşme sürecinin her ekonomi için benzer fırsatlar ve riskler sunmamasıdır.

Günümüz ekonomik sisteminin büyük ölçüde II. Dünya Savaşı sonrasında şekillendiği görülmektedir. II. Dünya savaşı sonrasında kurulan IMF, WB, WTO gibi uluslararası kuruluşların küreselleşmenin temelini oluşturan, ticari ve finansal serbestleşmeyi teşvik eden politikaları sayesinde, özellikle 1970'den itibaren küreselleşmenin hız kazandığı görülmektedir. Son 40 yıllık süreçte, teknolojiye meydana gelen gelişmeler, uluslararası politik gelişmeler, çokuluslu şirketlerin uluslararası ekonomide ağırlığının artması ve ülkelerin ticari ve finansal serbestlik politikalarına yönelmeleri, küreselleşme sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

ABDELAL, Rawi ve MEUNIER, Sophie; (2010), "Managed Globalization: Doctrine, Practice

and Promise", **Journal of European Public Policy**, Vol. 17, Issue 3, pp. 350-367.

ADDA, Jacques; (2007); **Ekonominin Küreselleşmesi**, Çev. Sevgi İnceci, 4. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları 818, 10s.

AGNEW, John; (2009), **Globalization & Sovereignty**, Rowman & Littlefield Publishers INC., p. 12.

AKTAN, Coşkun C.; (2004), **Yeni Ekonomi ve Yeni Rekabet**, Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Rekabet Dizisi: 1, Yayın No: 253, 134s.

ATEŞ, Davut; (2006), "Küreselleşme Ne Kadar Tek Boyutlu?", **Doğu Üniversitesi Dergisi**, Cilt 7, sayı 1, ss. 25-38.

AYKAÇ, Mustafa ve PARLAK, Zeki, ÖZDEMİR, Süleyman; (2008), **Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Arttırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2008-24, 24s.

BAIROCH, Paul ve KOZUL-WRIGHT, Richard; (1996), "Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in The World Economy", **UNCTAD/OSG/DP/113**, No:113, pp. 1-32.

BALDWIN Richard E. ve MARTIN, Philippe; (1999), "Two Waves of Globalisation: Superficial Similarities, Fundamental Differences", National Bureau of Economic Research 1050 Massachusetts Avenue Cambridge, Ma 02138, **Working Paper 6904**, pp. 1-33.

BALKANLI, Osman A; "Küresel Ekonominin Belirleyici Faktörleri Üzerine", **Uludağ Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt XXI, Sayı 1, 2002, ss. 13-26.

BARNET Richard J. ve CAVANAGH, John; (1995), **Küresel Düşler, İmparator Şirketler ve Yeni Dünya Düzeni**, Çev. Gülden Şen, İstanbul, Sabah Kitapları, 6-7s.

BORDO, Michael D ve CAVALLO, Alberto F; (2010), Christopher M. MEISSNER, "Sudden Stops: Determinants and Output Effects in The First Era of Globalization, 1880-1913", **Journal of Development Economics**, Vol. 91, Issue 2, pp. 227-241.

BOZKURT, Veysel; (2000), "Küreselleşme Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar", **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, Alfa Yayınları, ss. 17-31.

BURGOON, Brian; (2010), "Betwixt and Between? The European Union's Redistributive Management of Globalization", **Journal Of European Public Policy**, Vol. 17, Issue 3, pp. 433-448.

CARBAUGH, Robert J; (2005), **International Economics**, 10th. Edition, United States of Amerika, Thomson South-Western, 2-3p.

CORDELL, Victor, V. ve BRELAND, Erin A; (2000), "Conflicting Competition Policies in a Globalized Business Environment: Prospects for International Cooperation and Convergence", **Globalization and Its Managerial Implications**, Ed. Rao, C.P., Greenwood Publishing Group, pp. 3-28.

ÇEKEN, Hüseyin, ÖKTEN, Şevket, ATEŞOĞLU, Levent; (2008), "Eşitsizliği Değerlendiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, ss. 79-95.

DAĞDELEN, İlhan; (2004), "Liberalizasyon", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Ankara Üniversitesi, S.B.F, s. 6,

(Çevrimiçi) <http://www.insanbilimleri.com/ojs/222/index.php/uiib/article/viewFile/110/108>, Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2011.

DİCKEN, Peter; (2007), **Global Shift Mapping the Changing Contours of the World Economy**, 5th Edition, London, SAGE Publications Ltd., 12p.

DPT; (2000), **Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT:2544-ÖİK:560, 3s.

EROĞLU, Ömer ve ALBENİ, Mesut; (2002) **Küreselleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye**, Isparta, Bilim Kitapevi Yayınları, 32-33s.

ESGİN, Ali; (2001), "Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 25, No: 2, ss. 185-192.

FİORETOS, Orfeo; (2010), "Europe and The New Global Economic Order: Internal Diversity as Liability and Asset in Managing Globalization", **Journal of European Public Policy**, Vol. 17, Issue 3, pp. 383-399.

GIDDENS, Anthony; (2000), **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Alfa Yayınları, 20-26s.

GIDDENS, Anthony; (1994), **The Consequences of Modernity**, UK, Polity Press, 64p.

GLYN, Andrew ve SUTCLIFFE, Bop; (1992), "Global But Leaderless? The New Capitalist Order", **Socialist Register**, Vol. 28, pp. 76-95.

GRANT, Wyn; (1998), "Globalization, Comparative Political Economy and the Economic Policies of the Blair Government", University of Warwick, Center for The Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR) **Working Paper No: 08/98**, pp. 2-24.

HALLORAN, Edward J; (2003), **Careers in International Business**, Second Edition, McGraw-Hill Companies, 42p.

ILGAZ, Ceyda; (2000), **Küreselleşme ve 1980 Sonrası Türk Basımına ve Topluma Yansımaları**, İstanbul, İ.Ü İletişim Fakültesi Yayını, 4-29s.

INTRILIGATOR, Michael D; (2004), "Globalization of The World Economy: Potential Benefits and Costs and a Net Assessment", **Journal of Policy Modeling**, Vol. 26, Issue 4, pp. 485-498.

IVERSEN, Torben ve CUSACK, Thomas R; (2000), "The Cause of Welfare State Expansion: Deindustrialization or Globalization?", **World Politics**, Vol. 52, No. 3, pp. 313-349.

JACOBY, Wade ve MEUNIER, Sophie; (2010), "Europe And The Management Of Globalization", **Journal of European Public Policy**, Vol. 17, Issue 3, pp. 229-317.

KENNEDY, Paul; (1995), **Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken**, Çev. Fikret Üçkan, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 59s.

KRUGMAN, Paul (2001) **Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü**, Çev. Neşenur Domaniç, İstanbul, Literatür Yayınları, 19s.

KÖSE, Ömer; (2003), "Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü", **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 49, ss. 3-46.

MİTTERAND, François; (2000), "Küresel Dış Sınıflara Karşı Kibirli Kayıtsızlık", **Yüzyılın Sonu**, Ed. Nathan Gardels, Çev. Belkıs Dışbudak, İstanbul, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ss. 229-231.

ONUR, Sara; (2005), "Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: 1 Sayı: 1, ss. 127-152.

ÖZPINAR, Ömer ve ŞİMŞEK, Ergün; (2003), "Küreselleşmenin Getirdiği Sorunlar ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve**

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt XXII, Sayı 2, ss. 1-11.

OTSUBO, Shigeru; (1996), "Globalization, A New Role for Developing Countries in an Integrating World", **Policy Research Working Paper 1628**, The World Bank International Economics Department, International Economic Analysis and Prospects Division, pp. 1-55.

PHİLLİPS, Nicola; (1998), "Globalisation and the Paradox of State Power: Perspectives from Latin America", University of Warwick, Center for the Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR), **Working Paper No: 16/98**, pp. 2-28.

ROBINSON, William I; (2005), "Global Capitalism: The New Transnationalism and the Folly of Conventional Thinking", **Science & Society**, Vol. 69, No. 3, pp. 316-328.

RODRİK, Dani; (1997), **Küreselleşme Sınırı Aştı mı?**, Çev. İzzet Akyol, Halil İbrahim İnci, İstanbul, Kızılirma Yayıncılık, 16s.

SACHS, Jeffrey D., WARNER, Adrew, ASLUND, Anders, FİSCHER, Stanley; (1995), "Economic Reform and the Process of Global Integration", **Brookings Papers on Economic Activity**, Ed. William C. Brainard and George L. Perry, 25th Anniversary Issue, Washington D.C, Brookings Institution, pp. 1-118.

SCHWARTZ, Peter; (1998), "Uzun Menzilli Küresel Patlama", **NPQ Türkiye**, Cilt 1: Sayı: 2, 42s.

SELAMOĞLU, Ahmet; (2000), "Sosyal Sorunlarıyla Küreselleşme", **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Ed. Veysel Bozkurt, I. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları, ss. 33-69.

TER-MİNASSİAN, Teresa; (2007), **Globalization, Financial Markets and Fiscal Policy**, IMF, Fiscal Affairs Department, 5p.

VANDENBROUCKE, Frank; (1998), **Globalisation, Inequality & Social Democracy**, London, Institute For Public Policy Research (IPPR), 7p.